

Mircea Eliade - Maitreyi

În 1933, Mircea Eliade s-a impus definitiv ca scriitor, îndată după întoarcerea sa din India, cu romanul Maitreyi.

Contemporanii au fost socați mai întâi de ceea ce am putea numi exotismul erotic al cărții, cu totul inedit în contextul literaturii de înaltă tinută care se producea pe atunci, atât în domeniul poeziei, cât și în acela al prozei, prin: Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, V. Voiculescu, Ion Pillat etc, prin Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, G. Calinescu, Cezar Petrescu, Mateiu Caragiale, Gib Mihaescu, Ionel Teodoreanu, cu toți precedați de Mihail Sadoveanu. Ba, am zice, mai ales prin roman, literatura română dintre cele două războaie dădea semnele cele mai clare ale sincronizării cu marile literaturi europene, fenomen petrecut într-un număr de ani relativ mic.

Era oarecum în voga, printre mulți "proustieni" sau "gidieni" (un M. Sebastian, Camil Petrescu, Anton Holban și alții), romanul care cultiva autenticul, psihologicul trait, observat pe viu, romanul-problema, "romanul-jurnal", "experimental". "Trairismul" - cuvânt nascocit ad-hoc de serban Cioculescu, după nemtescul Lebensphilosophie, când de fapt vocabulul înseamnă pur și simplu "filozofia vieții" -, "experiența", contactul absolut cu viața, cu realitatea brută, ce se cerea cernută de luciditatea socratică, erau predicate pe atunci de la catedra prin cel mai influent profesor al generației lui Mircea Eliade: Nae Ionescu. Eliade nu va face... literatură, ci va consemna "experiențe traite", va scrie ceea ce acum se numește roman-eseu, în Isabel și apele diavolului, în întoarcerea din rai, santier, Nunta în cer, cu deosebire în Huliganii, ca și în multe dintre povestirile fantastice, publicate până acum, ca și de acum încolo, de la Domnișoara Cristina și sarpele, Secretul doctorului Honigberger și Nopti la Serampore, până la Pe strada Mantuleasa, La tiganci etc, până la Noaptea de Sanziene, romanul-eseu, romanul-problema, prin constientizarea acută a ceea ce Andre Gide numea "mise en abyme", procedeu devenit curent la mai toți urmașii marelui Feodor Dostoievski.

În chiar sensul "trairist", al experienței de viață autosupravegheate cu maximum de luciditate, romanul Maitreyi s-a impus și prin aspectul lui de.., jurnal sexual-efotic, socant chiar, la prima vedere. Între englezul Allan (alias scriitorul), un tânăr în pragul deplinei maturități, și Maitreyi, fiica nobilă a inginerului Narendra Sen (care nu-i altcineva decât profesorul Dagsputa, în casa căruia studentul indianist Mircea Eliade; sosise la Calcutta, a locuit o vreme), se înfiripa o idilă. Deloc platonice însă, după concepția europeană de pe atunci. Pentru că totul se compune din nenumărate, progresive apropieri epidermice, carnale, senzuale într-un grad foarte înalt, cu inevitabilă până la urmă "cadere" în... pacat. Pura însă, spiritualizată, chiar mistică, după concepția hindusilor, fie aceștia, cum este cazul aici, din clasa cultă și nobilă, Suficient de anglicizată, europenizată.

Curios, cumva inexplicabil, oricum insuficient motivat (însă romancierii din categoria lui Mircea Eliade nu-și pun probleme ale motivațiilor caracterologice), este faptul că părinții Maitreyei nu-și supraveghează catusi de puțin fata, ba chiar incurajează cât se poate de mult apropierea dintre

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

tinere, lasandu-i de capul lor tot timpul, chipurile adolescenta luand de la strain lectii de limba franceza. Maitreyi este deosebit de instruita, o poeta foarte talentata, apreciata de insusi marele Tagore (care in roman are numele de Robi Thakkur), "gurul" ei, pe care il iubeste foarte mult, platonic, evident, ceea ce nu pare a fi si reciproc.

Allan se arata gelos si e gata sa vada la celebrul poet semne ale libidoului senilitatii, gandind, fireste, ca un european. (Amintim ca, in 1929, impreuna cu Maitreyi si profesorul Dagsputa, Mircea Eliade avusese o intrevvedere cu Rabindranath Tagore, binecunoscut in randurile literatilor de pe atunci din Romania, tara pe care de altminteri o si vizitase.) Taieturi din jurnalul ce suntem invitati sa credem ca a fost scris chiar in momentul petrecerii faptelor de catre Allan-autorul sunt comentate in romanul definitivat ulterior, spre a fi incredintati ca fata, educata in spiritul misticii hinduse, era absolut inocenta, desi intre cei doi se va petrece... totul.

Iata un prim exemplu: Jurnalul:

"Noi doi singuri discutand despre virilitate; Walt Whitman, Papini si ceilalti. Ea a cetit putin, dar ma asculta. stiu ca ma place. Mi-o spune. Marturiseste ca s-ar da ca intr-un poem de Tagore, pe o plaja, in inceput de furtuna... Mi-a placut sa ma inchipui casatorit cu Maitreyi. Nu pot minti, eram fericit. Am visat-o tot timpul cat a durat... logodnica si amanta..."

Nota la pasajul de mai sus, redactata la momentul definitivarii romanului;

"Adica voiam sa ma conving ca nu e atat de frumoasa, ii criticam soldurile prea mari pentru mijlocul prea subtire, inventam tot felul de scaderi fizice, crezand astfel ca mi-o indepartez. De fapt, cum se intampla, tocmai aceste scaderi mi-o apropiuau."

Sau: din Jurnal:

"Patima creste, delicios amestec de idila, sexualitate, prietenie, devotie. Cand stau langa ea pe covor, cetind impreuna, daca ma atinge, sunt excitat si ma innebuneste. stiu ca si ea este turburata."

Nota de la momentul scrierii romanului:

"Nu e adevarat. Maitreyi n-a simtit niciodata in timpul acela."

Din Jurnal:

"Ne spunem multe despre literatura. Cateodata ghicim amandoi ca ne vrem."

Nota:

"Inexact: Maitreyi era castigata numai de joc!, de voluptatea amagirii, nu de ispita. Nici ea nu-si inchipuia pe atunci ceea ce poate insemna pasiunea".

Este destul de greu si, intr-un fel, de prisos sa ne dam seama cata realitate si cata fictiune contine jurnalul si, ca sa zicem asa, jurnalul din jurnal, adnotarile la un text presupus mai vechi. Mai curand, cum se intampla cu multi dintre scriitorii din aceasta categorie, inclusiv cu Camil Petrescu, jurnalul nu poate fi strict autentic. Iata, de exemplu, acest argument cules din chiar interiorul textului (din jurnalul cel dintai): La un moment dat, Maitreyi ii daruieste lui Allan o floare, pe care

acesta, neglijent, o arunca pe fereastra, de indata ce fata iese din camera lui. A doua sau a treia zi, Maitreyi il intreaba "unde este floarea ei" si junele, circumspect la prea neasteptata cerinta, afla un pretext sa amane pentru moment raspunsul, spunandu-i ca i-o va arata cu primul prilej, avand floarea respectiva presata intr-o carte ce nu-i este la indemana. Apoi, pe furis, culege din gradina casei o floare asemanatoare, o preseaza intre filele unei carti si presara peste ea cenusa din pipa, spre a mima vechimea operatiei. Cand Maitreyi revine si i se arata floarea presata in carte, surpriza: fata exclama dezamagita: "Asta nu-i floarea mea!" explicatia venind oarecum simplu: "Floarea mea avea strecurat printre petale un fir din parul meu". Fictiunea - "facatura" in jurul acestui prea specios marivaudage (chiar cu tenta hindusa fiind el) - se vede de departe.

Dar principalul lucru este sa observam ca romancierul urmareste - si lucrul ii izbuteste din plin - senzatia puternica de autentic, intr-asta apropiindu-se mult de Camil Petrescu, cel din Ultima noapte de dragoste, intaia noapte de razboi si din Patul lui Procust, odata cu impresia "trairii" supravegheate, lucide. De Camil Petrescu il apropie pe Mircea Eliade si dispretul fata de "scrisul frumos", anticalofilia. Pentru amandoi important este ca literatura sa puna probleme, nu sa fie "frumoasa" in chipul obisnuit de pana acum. Arta pentru arta? Amandoi par a da un raspuns negativ la o asemenea intrebare. Arta cu tendinta? Depinde ce se intelege prin tendinta si mai ales ce fel de tendinta punem in carti. Mai curand ARTA PENTRU ADEVĂ,R pare sa-i calauzeasca, ca pe toti scriitorii de dincoace de Proust, de Thomas Mann, de Albert Camus, Malraux etc. De aceea, si la unul, si la celalalt eroii romanelor sunt autorii insisi, nu doar deghizati, in chipul flaubertian cunoscut pana acum, ci vizibili cu ochiul liber, ca sa spunem asa. De subiectivism fug insa, chiar pe temeiul realizarii autenticului. S-ar putea spune, altfel privind problema, ca ne aflam in fata unor scriitori care obiectiveaza subiectivismul, se studiaza pe ei insisi, in trairile si experimentele lor, care trairi si experimente (aduse de imprejurarile vietii, uneori insa si cautate, provocate anume) sunt puse in carti. Dar paralela dintre Mircea Eliade si Camil Petrescu se opreste aici. Ca temperament, Camil Petrescu este un ardent, un scriitor din familia neoromanticilor (lui nu i-ar fi placut insa o asemenea caracterizare), in timp ce Mircea Eliade este un spirit supravegheat, mai... rece, calculat, am zice un "bine temperat" (exceptie facand de la aceasta Noaptea de Sanziene, unde intalnim destule pagini "dezlantuite"). El este mai degraba un "constructor" de carti, nu de putine ori recurmand la "metoda" si felurite "hermetisme", in directia a ceea ce ne-am obisnuit sa numim acum "realismul fantastic". Nu insa si in romanul Maitreyi deocamdata, unde experimentul si obsesia sexual-erotica il pot indica si in vecinatatea lui Gib Mihaescu, spre a mai gasi un contemporan cu care sa-l putem compara.

Revenind la Maitreyi, vom spune din nou ca originalitatea romanului sta in aducerea in literatura noastra a motivului iubirii dintre un european si o fata exotica, inexistent inca (poate cu exceptia lui Jean Bart din romanul Europolis, in anume chip si Gib Mihaescu din romanul Rusoaica) in literatura romana. Mircea Eliade ataca tema frontal: Allan este un intelectual si un... experimentator, in timp ce indeajuns de ingenua lui partenera simte numai ritualic erosul, strict in linia traditiei hinduse, a procrearii, absolut deloc in directia senzualului plezirist, cu toate aparentele contrarii, pe care de altminteri autorul are grija sa le inlature in "autocomentariile" la "jurnal".

De aici... poezia - cuvântul nu este catusi de putin hazardat -iubirii, cu totul inedita in acest roman, unic prin tema lui intre toate celelalte romane din epoca si chiar de mai tarziu. Cu toate acestea, nepriceputii sau pur si simplu rauvoitorii au vazut aici prilej de... pornografie. Ba chiar, tragandu-se fel de fel de sfori din culise, cum se intampla la noi, in mai 1937, Ministerul Educatiei si invatamantului pune in vedere Consiliului profesoral al Facultatii de Litere din Bucuresti scoaterea de la catedra a lui Mircea Eliade din motive de... imoralitate. Autorul tocmai pregatise si tiparise excelenta editie din Scrierile morale si politice ale lui B. P. Hasdeu, demna de orice pana academica, desi, se intelege, mult blamata nuvela Duduca Mamuca, inclusa aici, atrasese, la timpul ei, grave acuzatii de imoralitate marelui savant care il preceda. Cam asa s-a intamplat si cu romanul Cartea nuntii al lui G. Calinescu, aparut in acelasi an, 1933, replica autorului la adresa denigratorilor fiind foarte prompta si totodata indreptatita: era vorba doar de o... "carte a nuntii" unde romancierul se comportase asemeni botanistului care descrie actul fecundarii, si nimic mai mult. Ca atare, G. Calinescu, in a sa Istorie a literaturii romane de la origini pana in prezent, aparuta dupa sapte ani, se arata indeajuns de receptiv fata de Maitreyi, unde intalnim pagini "soc", precum aceasta:

"Maitreyi si-a ridicat, fara sa se observe, marginea sariei (imbracaminte specific indiana pentru femei, n.n.) si eu mi-am plimbat piciorul de-a lungul pulpelor ei. Era palida, cu buzele rosii, privindu-ma cu ochii adanci, inspaimantati, dar carnea ei ma chema, ma imbia si a trebuit sa-mi infig unghiile in piept ca sa ma trezesc o clipa."

Sarutata, fata-fecioara nu pare a raspunde si zice: "Simt buzele ca si cum ar fi ale unui copil. Nu ma cutremuri." Europeanul gidian, cautator de senzatii si senzualitati inca necunoscute - un fel de "paradisuri artificiale" si acestea -, intelege cu dificultate ritualul erotic asiatic. S-a uitat acum, pesemne, naturaletea cu care, pe timpul celor dintai exploratori (deloc fiind aceia niste prea rafinati experimentatori gidieni ai erosului), filipinezele de altadata se daruiau marinarilor albi. (Sau poate n-a existat ochiul ascutit al cronicarului care sa ne fi transmis exact cum stateau lucrurile? Nu credem! Pentru ca insesi filipinezele de azi, europenizate mai repede decat hindusele, s-au indepartat de natura.)

Experimentator, un "stiintific" - poate chiar unul dintre cei ironizati cu atata verva de profesorul lui Mircea Eliade, Nae Ionescu.â€, Allan este un intelectual foarte lucid. si - alta cale de intoarcere catre natura "inconstienta" neexistand pentru el - traieste intens intreaga poezie a erosului celui vesnic, de nebiruit. Iata unele pasaje, neegalate de nimeni pana azi prin acuratetea si adancimea observatiei, cu pastrarea exacta a masurii, a limitei dincolo de care trivialitatea pandeste pe orice scriitor inabil. Se cere un anume rafinament, o cultura literara si o educatie in acest sens a cititorului spre a discerne, intre literatura pornografica de proasta calitate (de care este plina acum piata cartii) si o pagina superioara ca urmatoarea:

"Ii luai bratul si-l privii o clipa fascinat. Nu mai era brat de femeie acela. Capatase o transparenta si o caldura autonoma, parca intreaga pasiune se concentrase sub pielea aceea bruna, mata si intreaga vointa de victorie alaturi. Traia prin sine, nu mai apartinea fetei care il intinsese pe jaratec ca sa-si incerce dragostea.

Il tineam in mainile mele ca pe o ofranda vie, zapacit eu insumi de intensitatea cu care palpita si de ciudatenia faptului care trebuia sa urmeze. Incepui sa-l strang, sigur fiind ca imbratisez intreaga faptura a Maitreyei, ca pe ea o mangai, de ea toata ma bucur. Simteam ca se apleaca la o zi noua, caci printre saruturi ii observam fata mereu mai palida, ochii tot mai aprinsi, vointa tot mai ratacita, In acea chemare a dragostei mele, plimbata pe carnea bratului gol, o chemam pe ea. Lunecarile degetelor mele catre umeri se indreptau spre ea, toata. si o ghiciei atunci cum se clatina, se reazima mereu tot mai mult de mine, pana ce si-a incolacit si celalalt brat de umerii mei si a inceput sa ma stranga, lacramand fara suflare."

Sau:

"Cand i-am mangaiat intaia oara sanii cu o mana sincera si infometata, s-a adunat intr-un singur fior inghetat. S-a destins apoi si si-a descheiat pieptul, cu tot ce mai ramasese spaima si voluptate in priviri. Mi s-a dat innebunita si infricosata, asteptand parca un trasnet sa se naruie pe amandoi. Niciodata n-am vazut sani mai frumosi la nici o statuie din lume, caci paloarea aceasta intunecata a trupului Maitreyei se imbujora sub cea dintai dezvelire, si frumusetea perfecta, de sculptura, a bustului se luminase asteptandu-ma."

De notat neaparat ca "experimentatorul" si observatorul manifestarilor pe viu a erosului este prezent pe tot parcursul "trairilor" in exact sensul ideii "moderne", cum ca placerea se amplifica si se obtine la cota maxima numai sub regimul luciditatii totale. S-ar pune deci intrebarea (mai ales acum, cand lumea e plina de bestialitati sexuale) de ar fi, in scoala aflandu-ne, sa descoperim in romanul Maitreyi si un sens educativ mai inalt: este oare acesta - placerea obtinuta prin luciditate intelectuala - un semn al deosebirii omului de animal? si, mutatis mutandis, al deosebirii dintre insul rafinat prin cultura si educatie de bruta analfabeta crescuta pe maidane? Este o intrebare pe care cititojii avertizati ai romanului lui Mircea Eliade s-ar putea sa si-o puna, situandu-se un moment pe teren etic. Ea tine de domeniul moralei practice, incompatibila de la un punct incolo cu autonomia esteticului, la mijloc venind, toti scriitorii mari "artisti" ai domeniului, de la Boccaccio pana la Creanga al nostru. Eliade este, in plus, in scrisul sau, "filozoful" si "eseistul", romancierul cu fibra "moderna". Nici de la el nu putem smulge un raspuns afirmativ categoric la o asemenea intrebare, cu totul delicata, cerand convocarea marilor moralisti, printre ei, daca se poate, sa nu lipseasca "pesimistii" din bategria lui Emil Cioran. Cert este ca - la modul hindus cunoscut - romancierul-filozof cauta a descoperi spiritul pur, ascuns de senzualitatile carnale, chiar in dorintele cele mai ascutite ce se pot imagina:

"Dar la plecare a avut o criza si si-a pierdut cunostinta. Nu stiam cum sa mi-o explic: intunericul (fusesera la cinematograf, n. n.) sau spasmul sexual datorat apropierii mele? stiu ca e neinchipuit de senzuala, desi pura ca o sfanta."

Intr-un fel, in Maitreyi gasim si modul erotic-sexual al epocii, al generatiei lui Mircea Eliade si Gib Mihaescu, cartea fiind, in fond, adresata alor nostri. Observand, "aratand", autorul face si consideratii directe, precum: "De fapt, acesta este miracolul femeii indiene (verificat si de confesiunile prietenilor bengalezi): o fecioara care ajunge amanta perfecta in cea dintai noapte". Se vad astfel limpede, aici, in sistemele tanarului inca scriitor (ulterior va sti sa se "acopere") in a pune

in fata compatriotilor sai tot lucruri palpitante, mai ales ca, sa nu uitam, era tocmai in momentul pregatirii si sustinerii tezei de doctorat, intitulata Problema raului in filozofia indiana. Iata, in acest sens, inca o insemnare din prodigiousul Jurnal:

"Aproape am sarutat-o astazi dupa-amiaza, singuri noi doi in odaie. Am facut eforturi ca sa n-o imbratisez, intr-atat de excitata era si de innebunit eu. Mai mult n-a vrut. Mi-e teama, mi-e spaima de mine."

si, in Nota, la momentul redactarii romanului:

"Maitreyi n-a fost o clipa "excitata", cum credeam eu. O turbura numai atitudinea mea. Ea voia sa se joace, iar eu ajunsesem mult mai departe."

In fond, daca trecem peste "specific", peste cadrul geografic si etnografic, religios si de cultura in general, cam toate fetele nubile se comporta astfel, ba uneori si femeile mature, cele nepervertite, se intelege. Freudismul epocii pluteste in subtextul romanului, Maitreyi, fata indiana, avusese pana acum un mod specific, local, de a iubi, ritualurile si "naivitatile" care-i acopereau senzualitatile fiind dintre cele mai stranii pentru un om alb, poetice insa, prin apropierea lor de... natura. Copila fiind, iubise "suprafiresc" un... pom, mai inainte de a-l fi cunoscut pe Allan si a fi simtit acest "suprafiresc" prin intermediul atingerilor epidermice. Noaptea, fugea uneori din odaie, goala, si se urca in "pomul ei", il imbratisea plangand si statea acolo, "sus, intre frunze, pana se facea ziua si incepea sa tremure".

"Atingerile" de corpul iubitului aveau ceva din acel "suprafiresc"... panteistic: "Am simtit si am verificat aceasta minune umana: contactul cu suprafirescul, prin atingere, prin ochi, prin carne". Partenerul o asculta, o observa si abia presimte cat de complicat este sufletul hindus si cat de "simpli, naivi si clari suntem noi, civilizatorii". (Ne aflam, s-ar zice, la o rasturnare de situatie, fata de epoca lui Voltaire: nu strainii exotici sunt "naivii", "candizii", ci noi, europenii, care ne socotim gresit mai evoluati decat reprezentantii culturilor stravechi, arhaice.) Curios lucru: iubind-o acum pe Maitreyi, sincer, Allan devine gelos pe "pomul" iubit de fata in copilarie, nu mai putin gelos fiind si pe Tagore (Robi Takkur), "gurul" ei, cu care fata intretinea relatii indeajuns de echivoce, credea el. "Tusele" epidermice, iubirea prin atingerea din ce in ce mai stransa a colturilor celor doi, lasati parca intentionat prea multa vreme singuri de catre parinti, continua ascendent, pana la punctul firesc culminant.

Vraja erotica, poezia iubirii fetei exotice, odata cu toate ritualurile orientale si indiene in speta; vin sa confirme ca dragostea este aceeaasi oriunde si oricand. Aceleasi sunt si obstacolele care stau in calea indragostitilor: prejudecatile celor din jur. Diferă doar "formele" in care acestea se manifesta. Parintii Maitreyei, care il iubeau foarte mult pe Allan, voind chiar sa-l infieze si care il lasau atat de mult in preajma fiicei lor - spre a-si forma sentimente "fratesti", spun ei -, se alarmeaza la culme cand descopera adevarul si-i despart in chipul cel mai brutal cu putinta. Junele cauta uitarea, in felul banal binecunoscut: in alcool, in bratele unor femei libere, daca nu si libertine. Nu se mai recunoaste si nu mai este recunoscut si inteles, in aceasta excentrica pasiune, de ceilalti prieteni si colegi europeni din India. In cele din urma, isi cere tansferul din tara devenita pentru el nefasta si "fuge" la Singapore. La randu-i, Maitreyi, ratacita, dezorientata, bulversata si ea, nemaistiind ce sa

face -, voind, poate, sa se razbune pe o soarta ingrata -, ramane insarcinata intr-un chip cu totul stupid - afla Allan de la un nepot al ei, pe care il intalneste intamplator -, dandu-se unui vanzator de fructe, un ins oarecare cu totul insignifiant. Nu este prea clar, totusi, de ce a facut-o.

In orice caz, ceea ce in mod obisnuit numim "barierele sociale", de casta, de religie etc, prejudecatile in fine ies la iveala si in aceasta lume veche, mai feroase chiar decat la "civilizatii" europeni. Maitreyi s-ar fi facut vinovata de rusinea familiei, intr-un mod cu totul nepermis la nobilii indieni. De ar fi fost posibila, casatoria cu Allan ar fi atras dupa sine izgonirea din casta a tuturor celor din familia Narendra Sen, cu pierderea chiar si a numelui. Azi interdictia unor asemenea mezaliente pare absurda si Allan insusi pare a rationa astfel, scriitorul neinsistand insa, cum am mai spus, in directia criticii moravurilor. Scopul ii este radiografierea erosului in sine, romanul sfarsindu-se din aceasta pricina intr-un mod cam inconcludent, oricum "imperfect" sub raport compozitional. Eroul este convins ca Maitreyi a facut gestul de a se da altuia din "razbunare" si, totodata, din... "iubire" pentru el, asa cum insusi procedase, la randu-i, intretinand relatii cu alte femei. Mai spera ca mama Maitreyei, doamna Sen, nu s-ar opune prea mult fata de o eventuala, totusi, casatorie (femeile sunt mai intelegatoare la acest capitol decat barbatii). Dorea din tot sufletul sa fie tatal unui copil pe care iubita il facuse cu altcineva, insa din prea mare dragoste pentru el. Rationand in acest fel, i se parea ca este, in fond, chiar copilul lui. Tatal insa, inginerul Narendra, este absolut intransigent, cum se vede dintr-o prea cruda scrisoare adresata prezumtivului ginere, lucrurile ramanand intr-atat.

Se intelege, pentru sublinierea cat mai puternica a ideii cartii, autorul vine in cateva randuri cu descrierea cadrului natural al Indiei, cu multa parcimonie totusi: strictul necesar crearii atmosferei. La ceea ce am numit tenta "panteistica" a iubirii Maitreyei pentru un pom, cand era numai o fetita, cu totul nestiutoare in ale erosului, presimtindu-l cu totul vag numai, se adauga atractia ei, iarasi destul de nelamurita, pentru Tagore (Rabi Thakkur), pentru marea lui poezie (ea insasi fiind poeta de oarecare notorietate) si pentru personalitatea lui fascinanta. Vin, in fine, cateva tablouri de natura exotica, luate din imprejurimile Calcuttei, la locul numit "Lacuri", in plina luxurianta vegetala. Ramasi singuri, indragostiti isi jura credinta eterna, ca in toate imprejurarile similare cunoscute din scrierile romantice de la Chateaubriand incoace.

Punandu-si inelul de logodna in deget si sprijinindu-si pumnii in iarba, Maitreyi pronunta un juramant-poem impresionant, spontan si ritualic in acelasi timp, inchinat iubirii omenesti dintotdeauna si de oriunde:

"Ma leg pe tine, pamantule, ca eu voi fi a lui Allan, si a nimanui altuia. Voi creste din el ca iarba din tine. si cum astepti tu ploaia ii voi astepta eu venirea; si cum iti sunt tie razele soarelui, asa va fi trupul lui mie. Ma leg in fata ta ca unirea noastra va rodi si tot raul, daca va fi, sa nu cada asupra lui, ci asupra-mi, caci eu l-am ales. Tu ma auzi, mama pamant, tu nu ma minti, maica mea. Daca ma simti aproape, cum te simt eu acum si cu mana, si cu inelul, intareste-ma sa-l iubesc intotdeauna, bucurie necunoscuta lui sa-i aduc, viata si rod si de joc sa-i dau. Sa fie viata noastra» ca bucuria ierburilor ce cresc in tine. Sa fie imbratisarea noastra ca cea dintai zi a musonului. Ploaie sa fie sarutul nosfru..."

Am reprodus juramantul-poem - cum l-am mai numit - al Maitreyei si pentru ca sa se vada ca Mircea Eliade poate sa scrie si "frumos", cand voieste, cand considera ca o cere contextul. Ritmarea poematica, amintind categoric de biblica, mereu proaspata Cantare a cantarilor, e studiata cu atentie si tradeaza sursele de inspiratie ale etnografului si folcloristului. Le-am sugerat si pentru a se putea constata, din nou, poezia erosului, care contrabalanseaza cu prisosinta, innobilandu-le absolut, pasajele prea grele de senzualitate din carte, considerate de unii pudibonzi (falsi ori sinceri, lucrul nu mai are importanta) drept pornografice. Juramantul-poem se produce imediat inaintea noptii in care Maitreyi va veni in odaia lui Allan si i se va darui total. Pasajul e gandit si construit ca un alt punct de varf, fierbinte, socant, al naratiunii-jurnal, din nou in sensul transcenderii erosului in spirit pur, pentru ca se sfarseste asa:

"Nu mai era sete trupeasca aceea, ci sete de mine tot; ar fi vrut sa treaca in mine toata, asa cum trecuse sufletul ei (n.n.). Nu-mi amintesc nimic apoi, caci am cunoscut-o fara sa stiu, fara memorie."

Acum iubirea se produce fara cea mai mica urma de pudoare absolut firesc, noapte de noapte, ca un fenomen din natura, cu numai infime semne conventionale omenesti:

"Daca nu s-ar fi temut sa fie auzita, ar fi cantat dupa fiecare imbratisare, ar fi strigat de durere si de bucurie in clipa unirii, ar fi dansat prin odaie, cu pasii ei moi si inumani. Descoperise gesturi de amanta care ma umileau. Eu, care credeam ca experienta mea anterioara..."

Mircea Eliade a scris acest roman la varsta de numai 24-25 de ani, o varsta usor sub aceea a eroului "jurnalului" din carte. Am incercat sa demonstrem ca "jurnalul" este de fapt o fictiune (chiar daca va fi avand la origine nisaiva note luate pe loc), daca nu in fondul, macar in forma in care ne este prezentat. Dar tocmai aceasta forma conteaza, devine esenta artistica si filozofica a operei, cu totul remarcabila, unicat in contextul literaturii romane interbelice, in domeniul romanului mai ales, din atatea puncte de vedere magistral realizat, la nivelul european de atunci, neintrecut de nimeni, dupa atata cantitate de proza romanesca scrisa in cea de-a doua jumatate a secolului.

In alta ordine de idei, romanul lui Mircea Eliade este o capodopera a prozei noastre prin extraordinara lui conciziune. (Acum, dupa producerea atator romane, foarte "lungi", unele, in deceniile 7-8, lucrul este de domeniul evidentei). Pe mai putin de 150 de pagini de format mic, cu siruri bine rarefiate, tanarul Mircea Eliade este incomparabil mai atractiv, mai concentrat, arata mul